

A SZIKICSI NÉMET GYŰJTŐTÁBOR (1944–1946)

STEVAN MAČKOVIĆ

A község területén a régmúlt időktől kezdve megtalálhatók az emberi település nyomai. Avar temetőt 1901-ben tártak fel¹, a középkorban pedig a Maróti család birtokaként szerepel 1476-ban. A kalocsai érsek 1543. évi urbáriumában jelenik meg először „Szekity” néven. 1580-ban 31, 1590-ben 37 adózó házat tartanak számon. Wesselényi Ferenc (1606–1667) birtokai között 1652-ben mint Szeketics szerepel, majd 1731-ben és 1751-ben mint Szekitsch puszta.² 1853-tól a település neve Szeghegy, ami csak 1922-ben változik Szikiccse.³

Bácska és Bánság német lakossággal való betelepítése második nagy hullámára II. József (1741–1790) uralkodásának idején került sor. Bácskában ekkor kilenc helységet telepítettek: 1784-ben Torzsát, 1785-ben Verbászt és Cservenkát, 1786-ban Szivácot, Ósovét, Szikicset... A helységekbe délnémet, rajnai, lotaringiai és württembergi részokről érkeztek.⁴

A türelmi rendelet után érkezők többsége evangélikus hitű volt. Megérkezésük után azonnal templomépítéshez láttak. Az állami támogatásnak, valamint a földművesek és iparosok szorgalmának köszönhetően a település csakhamar fejlődésnek indul. 1885-ben Szikicsen 4134 lakost írtak össze, amiből 2026 férfi és 2108 nő, vallásuk szerint 4049 evangélikus, 21 református, 32 katolikus és 32 izraelita, míg 1900-ban a helységben már 4936 személy élt. Ebből németnek vallotta magát 4664, magyarnek 271, vallási felekezeti szerint 4622 evangé-

---

¹ Borovszky S. 1909. 150–151. *Magyarország vármegyéi és városai*. Budapest, 1909. Bács-Bodrog vármegye.

² Borovszky S. 1909. 151.

³ Marković, M. 1966. 211. *Geografsko-istorijski imenik naselja Vojvodine*. Novi Sad

⁴ A svábok, mint területhez tartozást kifejező jelző uniformizáló jelleget öltött, negatív konnotációt kapott.

likus, 172 katolikus, 120 református és 120 izraelita. A település 6837 katasztrális holdon terült el, a lakosok 918 telken laktak.

Noha a lakosság zöme mezőgazdasággal foglalkozott, Szikicsen a XIX. század végén ipari létesítmények létesültek. Az ipari fejlettség fokáról tanúskodik a háború után államosított ingatlanok jegyzéke, amelyben megtalálhatjuk a Gutwein (Gutwein Ludwig tulajdona) és Kinkel (Kinkel Frigyes tulajdona) téglagyárat csakúgy, mint a Hunsinger-féle malmot és villanytelepet, a März-féle hengermalmot vagy a kenderkikészítő szövetkezetet (124 német részvényessel).

1921-ben Jugoszláviában 505 710, magát németnek valló személy került összeírásra, közülük 173 796 Bácskában élt.⁵ Ezzel az ország legszámosabb nemzeti kisebbségét alkották. Nagyobb létszámról szereshetünk tudomást német forrásokból, amelyek 710 000 lélekszámot említenek.⁶ Bácskai létszámuk a németsegen belül 22%, településeik száma alapján a jugoszláviai németiség központjának tekinthetjük a vidéket. A topolyai községben számuk ez időben 7397.⁷ A topolyai községben 1945 szeptemberében összesen 70 807 lakos volt. Szikicsen ekkor 9314 személy tartózkodott, közülük 6692 volt a táborlakó és 2622 a szabad polgár, ez utóbbiak többnyire kolonisták. Ez év decemberében csak 59 szabadon mozogható német volt itt. 1946 júliusában egész Vajdaságban 9559 németet⁸ tartottak nyilván. Ekkor a háztartások számát is összeírták, és a legkevesebbet éppen Szikicsen jegyezték fel, összesen 472 háztartást.⁹ Az év végén, a Crna Gora-i kolonisták megérkezésével a háztartások száma 4447-re emelkedett, a házak száma 1183 volt 1945. november 20-án.¹⁰ Ezzel egy időben Topolyán

---

⁵ Mirnić, J. 1974. 25. Nemci u Bačkoj u Drugom svetskom ratu. Novi Sad.

⁶ Mirnić, J. 1974. 25.

⁷ 1921-ben Kúlán 28 264, Zomborban 31 490, Apatinban 21 111 német nemzetiségű lakos volt. Szabadkán a németek száma 1919-től állandóan csökkent. Számuk 1919-ben még 4251 (Szabadkai Tört. Levéltár F: 47.1.22/1919), 1921-ben 2475 (SzTL. F: 47. IV 5099/1939), 1931-ben 2865, 1934-ben 1961 (SzTL. F: 275.50), 1941-ben a magyar összeírás már csak 787 németet tüntet fel. Meglepő, hogy az 1945-ös összeírás 1965 németet tartott számon Szabadkán (a többi nemzetiség: szerb 8759, horvát 44 712, magyar 38 355, zsidó 3739... SzTL. F: 70.69.9090.).

⁸ Kasaš, A. 1996. 198. *Mađari u Vojvodini 1941–1946*. Novi Sad, 1996.

⁹ SzTL. F: 70.86.17180. Kishegyesen 2250 háztartásban 7512 lakos, Feketicsen 1620 háztartásban 5050 lakos élt.

¹⁰ SzTL. F: 70:101.27.279.

4434 ház és 6452 háztartás szerepelt a nyilvántartásban. Szikics neve 1947-ben Lovćenacra változott.¹¹

A vajdasági németek társadalmi életét meghatározóan befolyásolta a Kulturbund, a sváb-német kulturális szövetség (Schwaibisch Deutscher Kulturbund) tevékenysége. Az 1920-ban kezdetben politikától mentes szövetséggént alakult szervezet később fontos tényezőjévé vált az új világrend kialakításának, amelyet a berlini nemzeti szocialista ideológusok minden német mozgósítására és egységesítésére használtak fel. Németország területi növekedésével és a fasiszta rendszer erősödésével a Kulturbund is megerősödött, és az eszme hordozójává vált. „A Kulturbund tevékenysége az 1939–1941-es években már egyértelműen nemzetszocialistának tekinthető.”¹² Az anyaországgal való kötöttségét bizonyítja az ünnepek sora, amelyeket, akárcsak Németországban, a Kulturbund szervezésében is ünnepnek számítottak. Adolf Hitler születésnapja, a párt megalakulásának napja, a versailles-i békeszerződés megtagadásának napja egyaránt ünnep volt. A német többségű vajdasági helységekben egyre több náci egyenruha, jelvény volt látható, köszönésként pedig nemritkán a „Heil” hangzott el. A német nemzeti kisebbség fokozatosan meggyőződött, hogy a „felsőbbrendű faj”, amire a Harmadik Birodalom támaszkodhat délkelet-európai terjeszkedésében.¹³ A széles körben elterjedt helyi szervezetek hálózata eredményeképpen a német lakosok 95%-a kapcsolatban állt a Kulturbunddal. Közvetlenül a világháború kitörése előtt, 1940-ben, 79 helyi szervezet működött Bácskában. Tagként vették a belépési nyilatkozatot aláírók családtagjait is. Ennek alapján több mint 300 000 személyt tekintettek tagjuknak.¹⁴

1941 után a bácskai Kulturbund a magyarországi Volksbund szervezetében szerveződött.

A bácskai németek a Birodalom által meghatározott feladata az SS-be való belépés volt, amivel a katonák létszámát növelték. A 18 és 35 év közötti férfiak 90%-a, hozzávetőlegesen 20 500 személy harcolt az

---

¹¹ Vajdaság AT területi-adminisztratív felosztásáról szóló törvény. Vajdaság AT Hivatalos Lapja 1946.10. 6. 40. sz. 1.

¹² Dimić, Lj. 1997. 50. Kulturna politika Kraljevine Jugoslavije 1918–1941. III. 1997.

¹³ Dimić, Lj. 1997. 50.

¹⁴ Mirnić, J. 1974. 335.

SS kötelékeiben.¹⁵ További 17 000 személyt soroztak be Magyarország német megszállása után az SS-be.¹⁶

Egyesek ellenálltak ennek a légkörnek. A fasiszta ideológiának Szikicsen is voltak ellenzői. Egyikük dr. Taus Fülöp (szül. 1876) volt, aki magát asszimilált magyarnak tekintette. A *Zastava* 1923. november 11-i számában *A német Kulturbund államellenes tevékenysége* címmel cikket közölt, valamint feljelentést tett a Kulturbund vezetői ellen. Ennek eredményeként Svetozar Pribičević belügyminiszter 1924-ben betiltotta a szervezet nyilvános működését.¹⁷

Szikicsen is, akárcsak egész Bácskában, széles körű propaganda folyt az önkéntes belépés érdekében. „*A megszállás alatt a Volksbund vezetői hazug és lelkiismeretlen fenyegetéssel az SS-be való belépésre kényszerítették az ifjúságot.*”¹⁸

A tengelyhatalmak sorozatos veresége időszerűvé tette az evakuálási terveket. „*Történelmi tény, hogy a bácskai németek fegyvermezzel (önkéntesen) fogadták a kitelepedésről szóló rendeletet. A Birodalom oldalán tett szolgálataikkal arányosan a bácskai németek legnagyobb számban tettek eleget az evakuálási felszólításnak a magyarországi németek által lakott területek közül. Bácska felszabadításának pillanatában a német lakosság több mint fele, közel 100 000 bácskai német a hadsereg védelme alatt állt vagy a német seregben szolgált.*”¹⁹

---

¹⁵ Mirnić, J. 1974. 338.

¹⁶ Mirnić, J. 1974. 338. Más helyen a szerző „40 000 embert fegyver alatt” említ.

¹⁷ SzTL. F: 70.23613. Taus Fülöp panaszt emel a vagyonvesztés miatt, amit a járási konfiskálóbizottság rovott ki rá 1066/1945 számmal, amivel minden ingatlanját elveszik tőle. Fellebbezésének nem adnak helyet. Noha a vádakat alaptalannak és pontatlannak minősíti, hogy szökésben van, német nemzetiségét nem tudta letagadni, ami elegendő oknak bizonyult a konfiskálásra.

¹⁸ SzTL. F: 70. 23613. A propaganda egyik ütőkártyája a Duna-menti németek anyaországhoz, a Harmadik Birodalomhoz csatolása volt.

¹⁹ Mirnić, J. 1974. 340.

A menekülthullám nem érintette a zömében időseket, a nőket és a gyerekeket.²⁰

Bánátban közel 120 000, Bácskában 80 000 német maradt. A német helységek evakuációjára külön tervek alapján került sor. Szikicsre az evakuációról szóló döntés 1944. október 18-án érkezett meg, amikor már a település körül volt zárva.²¹ Ilyen körülmények között Szikics lakosságát, amelyet az adott pillanatban gyakorlatilag csak öregek, nők és gyerekek képeztek, ki voltak téve a háború győzteseinek kényének-kedvének. A fennmaradt feljegyzések alapján a később gyűjtőtáborra átalakított településen 2199 szikicsi élt. Ezt az időszakot a katonai közigazgatás jellemezte.

A népfelszabadító mozgalom katonai vezérkarának 1944. október 17-én tartott verseci megbeszélésén határozat született a katonai közigazgatás bevezetéséről Bánát, Bácska és Baranya területére, Ivan Rukavina vezérőrnagy irányításával. Erre vonatkozó parancsát 1944. október 22-én tették közzé a *Slobodna Vojvodina* hasábjain.

A parancsnok hatáskörébe tartozott a terület bíraskodási és végrehajtási gyakorlatának irányítása is. A polgári szervek nem szüntették be munkájukat, csak a katonai közigazgatás alá rendelték őket, kialakításuk, a gazdasági indíttatás mellett politikai jellegű volt. Az „itt letelepedett idegen elemek” kérdése képezte az első megoldandó feladatok egyikét.²² Az új közigazgatás megszilárdulásáig, amíg a háborús tevékenység nem szűnt meg, a német és a magyar közösséget mint a megszállók segítőjét és a bűntettek elkövetőiként kezelték, amit a szerb nép ellen követtek el, ezért az új rendszer ellenségeinek tartották őket. Az egyének által elkövetett bűntettekért az egész nemzetiséget felelősségre vonták. A közigazgatás első hónapjaiban a magyar lakosság a némettel azonos bánásmódban részesült. Táborba zárták őket.

---

²⁰ Suzanne Reb nagyikikindai tanuló vallomása alapján kiderül, hogy szülei evakuálásuk során mégis a szikicsi táborban kötöttek ki. „1944. nov. 2-án indultunk el Nagyikikindáról a Vörös Hadsereg elől Németországba. Ausztriába, a Graz melletti Leoben helységbe érkezünk, ahol a németek által kialakított táborban értük meg a Vörös Hadsereg felszabadítását. Ott éltünk még két hónapig, majd az oroszok visszavittek bennünket Jugoszláviába.” Visszatértük során elszakadt a szüleitől, de megtudta, hogy a szikicsi táborban vannak, ahol csatlakozni akart hozzájuk. SzTL. F: 70.45.1826.

²¹ Mirnić, J. 1974. 329.

²² Broz, J. T. 1984. 9697. *Sabrana djela*, 24 k. Beograd.

Megoldásként felmerült a kitelepítés lehetősége is Jugoszláviából.²³ A magyarok helyzete 1944 novemberétől némiképpen változott.

A németek sorsát Jugoszlávia első emberének nyilatkozatai is sejtették: „*A németek nem érdemlik meg, hogy országunkban éljenek, és ezért mi kiköltöztetjük őket*”, hangzottak Josip Broz Tito szavai az antifasiszta ifjúság I. kongresszusán, 1945 januárjában.²⁴ A német és a magyar nyelv nyilvános használata tilos volt. Az új hatalom szándékainak bizonyítéka az a körlevél 1945 novemberéből, amiben a katonai közigazgatás bevezetését a németekkel és magyarokkal való leszámolás eszközeként tüntették fel.²⁵ Megjegyzendő, hogy a németek Jugoszláviából való kitelepítéséről mint globális tervről már 1943 novemberében döntöttek Teheránban.²⁶ A jugoszláv új hatalom ezt a gyakorlatban is alkalmazta. A németeket kollektívan törvényen kívül helyezték. A háborúban velük szemben álló németek gyakorlatának alkalmazása, hogy tíz gyűjtőtáborokat létesítettek számukra, amelyeket némi eufemizmussal és sok iróniával itt is munkatáboroknak neveztek (a szikicsi tábor struktúrájából világosan kitűnik, hogy a táborlakók 60%-a munkaképtelen volt), minden állampolgári joguktól megfosztották őket, szavazati joguk nem volt, vagyonvesztésre ítéltettek, és mindennapi zaklatásnak voltak kitéve. Az ilyen viszonyulást törvénynyel is szabályozták. Az AVNOJ 1944. november 21-i rendeletének 2. pontja ezt így fogalmazta meg: „*Az 1944. november 21-i 1. rendelet 2. pontja azon német nemzetiségű jugoszláv állampolgárookra vonatkozik, akik a megszállás éve alatt németnek vallották magukat vagy annak számítottak, függetlenül attól, hogy a háború előtt miként nyilatkoztak nemzeti hovatartozásukról, még ha asszimilált horvát, szerb vagy szlovénként tüntették fel magukat.*”

Valójában a katonai közigazgatás 103 napja alatt következtek be a bírósági ítéletek nélküli büntetések, megtorlások, kivégzések és kínzások, elsősorban a bácskai németek és magyarok esetében. A szörnyű mindennapok részeivé vált ez a gyakorlat a két nemzetiséghez tar-

---

²³ Kasaš, A. 1996. 160.

²⁴ Radio vijesti, Szabadka, 1945. jan. 4. A szabadkai küldöttséget hárman alkották.

²⁵ Mészáros S. 1995. 32. *Holtta nyilvánítva. Délvidéki magyar fátum 1944–45, Bácska*. Budapest. A körlevél kelte 1944. nov. 13.

²⁶ Mészáros S. 1995. 329.

tozók számára.²⁷ A polgári személyek részére Vajdaság-szerte létrehozott 41 táborban megközelítőleg 140 000, többnyire idős személy, nő és gyermek volt.²⁸ A magyarokkal való bánásmód enyhülése 1944 novemberétől nem vonatkozott a németekre. Erről Milovan Đilas ezt írta emlékirataiban: „*És végül senki nem tudja megmagyarázni, hogy miért nem alkalmazták az enyhébb bánásmódot a németek körében, hiszen a nép, az asszonyok és a gyerekek nem lehetnek bűnösök a hatalomgyakorlók tetteiért.*”²⁹

A katonai közigazgatás keretében Bácskában katonai körzetet alakítottak. Szabadkának saját parancsnoksága volt, Szikicsen helyi katonai állomást állítottak fel. A civil (népfelszabadító bizottságok) és katonai parancsnokságok keretében voltak a munkaszolgálatot és táborokat igazgató részlegek.³⁰ „*A katonai közigazgatás már első, 1945. október 25-i rendeletével a nemzeti kisebbségekkel való bánásmódot a katonai szabályok alapján rendezte.*”³¹ A német és a nem szláv településeken katonai állomások létrehozását rendelték el. Ezekben nem a Népfelszabadító Bizottságok (a továbbiakban NFB) felállítása volt a cél. Már 1944. október 18-án döntés született a németek gyűjtőtáborokba való bezárásáról. A munkaképeseket különválasztották.³²

A gyűjtőtáborokba zárásuk sürgőssége és menete egész sor szervezési és technikai feltételtől függött, amivel a katonai vezérkar elé-

---

²⁷ Mészáros S. 1995. 30. Mészárossal ellentétben, aki több mint 20 000 magyar áldozatot említ, Kasaš az 5000 számot tartja elképzelhetőnek. A német áldozatok számát nem becsülték fel. A likvidálások sok hibával jártak. Amikor egy nemzetiség tagjait a kivégzőosztag elé vezették, bűnösségük megállapítása nélkül, előfordult, hogy a népfelszabadító mozgalom tagja, és nem „népellenség” került a célkeresztbe. Ez történt Halász Károly bajmoki lakos esetében: „*Őt 1944 őszén a népfelszabadító hadsereg hurcolta el mint népellenséget, és kivégezték. Az időközben összegyűjtött adatok alapján nem volt népellenség és nem volt kollaboráns, sőt többször mondta, hogy eljön majd a »Bátyuska«, vagyis a Vörös Hadsereg. Ennek alapján a nevezettet valami félreértés vagy rosszindulatú rágalom alapján végezték ki.*” – írja Đura Kosanović, a belügyi titkárság főnöke. SzTL. F: 68. XII 2570/1948.

²⁸ Kasaš, A. 1996. 159. Popov, Jelena *Narodni front u Vojvodini 1944–1953*, Novi Sad. 1986. 267.

²⁹ Kasaš, A. 1996. 182.

³⁰ SzTL. F: 166.26. A katonai közigazgatás parancsnokságának rendelete Bánát, Bácska és Baranya területére 1944. okt. 25-én.

³¹ Kasaš, A. 1996. 158.

³² SzTL. F: 176.4.41.

gedetlen volt.³³ „Megfigyelhető, hogy a bácskai és baranyai németek összegyűjtésére és táborokba zárására vonatkozó rendelet gyakorlatilag nincs végrehajtva, és ha valamit tesznek is ennek érdekében, az lassú menetű és felületes.” Hogy ezen változtassanak: „Minden katonai szervünk a legerélyesebben fel fog lépni a fent nevezett személyek összegyűjtésének, táborokba zárásának és őrzésének érdekében...” Csak kivételes esetben, ha azt a szakmai tudás indokoltá tette, tekintettek el táborba hurcolásuktól, és maradtak a vállalatokban vagy a gyárakban.

A katonai közigazgatás rendeleteinek egész sora vonatkozik a gyűjtőtáborokra. Az 1944. november 29-én kiadott rendelet a 16 és 60 év közötti német nemzetiségűek legsürgősebb összegyűjtését irányozta elő.³⁴ Emellett a háborús bűnösök népbíróságok elé állítását és példás megbüntetését is elrendelték. Erről az AVNOJ második ülésén, 1943-ban döntöttek. Állami bizottságot állítottak fel, amely a helyi bizottságokkal együttműködve a háborús bűnösök és kollaboránsok gaztetteinek kiderítését végezte.³⁵ A bíróságok döntéseit a szemtanúk tanúvallomásai alapján mondták ki. Az uralkodó szemlélet alapján minden fasiszta vagy nemzeti színezetű párt tagjai csakúgy, mint a megszállóknak politikai, propaganda vagy gazdasági segítséget nyújtó vagy közreműködő személy háborús bűnökért felelt.³⁶ A fasiszta szervezeteket támogatók listáját is összeállították. Szabadkán 1944 novemberében gyűjtötték össze a németekre és magyarokra vonatkozó listát.³⁷ Bácskában 929 német háborús bűnöst jegyeztek fel, közülük 542-nek sikerült megmenekülnie a felelősségre vonás alól.³⁸

Szabadkán tábort alakítottak a bukovinai székelyek részére a városi kórház melletti szegényház területén.³⁹ 1944. november 17-én kel-

---

³³ SzTL. F: 81. St. pov. 4/1945.

³⁴ Cvejić, R. 1971. 252. Uloga KPJ u organizovanju i radu Vojne uprave za Banat, Bačku i Baranju. Istraživanja I. 1971. 252.

³⁵ Vajdaságban hivatalosan 1944. szept. 17-én hozták létre, de a valóságban a túlkapás és személyes bosszú jellemezte.

³⁶ A háborús bűnöket feltáró bizottság kérése a helyi bizottságok által létrehozott személyi adatlapok elkészítése volt a háborús bűnökkel gyanúsított személyek esetében.

³⁷ Ezt a katonai közigazgatás jegyzőkönyvéből tudhatjuk meg. A jelzetek: 74, 86, 89/1944 nem találhatóak a levéltári anyagban. SzTL. F: 168.1.

³⁸ Mirić, J. 1974. 331.

³⁹ SzTL. F: 166.26.

tezett iratban a tábori őrség biztosítását kéri a körzeti NFB. Kelebián a prostituáltak átnevelésére alakítottak tábort.⁴⁰

A Nemzetvédelmi Hivatal (Odeljenje zaštite naroda, OZNA) Szikicset 1944. november 17-éig ellenőrizte, ekkor a települést a faluparancsnokság vette át (teljes neve: Különleges eljárású falu parancsnoksága). Az egész falu tábor lett. Majd minden házat (közel 1100-at, amiben 6500 személyt helyeztek el, ami a táborlakók legnagyobb létszáma volt) a németek elszállásolására vettek igénybe. A helybelieken kívül, akik október 19-e óta gyakorlatilag foglyok voltak, ide érkeztek a szabadkai és a topolyai németek is. 1944 novemberében a körzeti parancsnokságra megérkeztek a németeket név szerint tartalmazó listák.⁴¹ A táborlakók lajstromkönyve 1-től 5124 sorszámig maradt. A bejegyzést helységek, életkor és nemek alapján végezték. 1-től 2199 sorszámig a szikicsi, 2200-tól 2562-ig bajmoki, pacséri, cservenkai (összesen 362-en), 2563-tól 3871-ig (1308) bukovinai székeltek, 3872-től 3999-ig (127) boszniai magyarok, 4000-tól 4026-ig (26) oroszok, továbbá feketicsi, karkaturi, kanizsai, zentai, veprödi és más helységekől származó németek, összesen 1202-en, szerepelnek ebben a nyilvántartásban.⁴²

A szikicsiek létszáma így oszlott meg: 293 fiú és 325 lány 16 év alatti, három fiú és 46 lány 16 és 17 év között, öt férfi (mind munkaképtelen) és 47 nő 18 és 30 év között, 56 férfi (a munkaképesség rovatra a munkaképtelen, nyomorék, gyengeelméjű, vak, idegbeteg megjegyzések található) és 623 nő 30 és 60 év között. Hatvan év fölött 282 férfi és 462 nő volt. A táborlakók közül 27 halálesetet jegyeztek be

---

⁴⁰ A néhai Piukovics birtokon alakítják ki. A szabadkai körzetben előállított, „gyenge erkölcsű lányokat” szállították ide. Egy Topolyán végrehajtott akció során tanúsított túlbuzgósága folytán Vladimir Petkov, a szabadkai körzeti belügyi titkárság főnöke vizsgálati fogságba került az ügyész jelentése alapján, mivel a begyűjtés „a fasiszta módszereket is felülmúló kegyetlenséggel folyt”. SzTL. F: 45.2. A táborban 3050 prostituáltat tartottak fogva, akiket munkára akartak fogni, és ezzel átnevelni, kevés eredménnyel. A népvagyon részét képező birtokon csak károkat okoztak, a gyümölcsöt ellopták vagy tönkretették. Az örök és a katonák inkább a régi képességeiket értékelték, „paráználkodtak”, amint az a jelentésekből kiderül 1945 szeptemberéből. SzTL. F: 70.86.17058. és 17166, 80.17556, 90.19971.

⁴¹ SzTL. F: 168.1. A körzeti parancsnokság jegyzőkönyvei alapján kiderül, hogy helységenkénti jegyzéket készítettek.

⁴² SzTL. F: 168.3.

a valószínűleg 1945 februárjából származó, körzeti parancsnokságon írt könyvbe.⁴³ A főparancsnokság rendelete alapján 1945. január 27-én a katonai közigazgatás megszűnt, helyét a vajdasági központi NFB vette át.

Külön feljegyzés szól a szikicsi táborba 1945. május és június hónapokban került bajmoki, őrszállási, szabadkai, zentai stb. német nemzetiségű nőkről, összesen 1604 személyről.⁴⁴

A szabadkai körzeti parancsnokság 1944. november 18-i rendelete alapján megkezdődött a németek tömeges táborba szállítása.⁴⁵ 1945 augusztusában, 14-e és 18-a között, tehát öt nap alatt például 778 német nemzetiségű személy került Szikicsre. A név szerinti jegyzék, a születés feltüntetésével, a 8588. sorszámmal zárul.⁴⁶

Az OZNA játszotta a legnagyobb szerepet a „népelleneségek”, így a német nemzetiségűek adatainak az összegyűjtésében. A letartóztatások és a táborba hurcolás, kisebb intenzitással ugyan, 1945 végéig, 1946 elejéig tartottak.⁴⁷ A táborba hurcolásról a katonai közigazgatás megszűnésétől kezdve a „Táborbizottság” döntött, amely közvetlenül a tartományi belügyi szerveknek volt alárendelve, de javaslatot, ha bizonyítani tudta állítását, a néphatalom bármely sejtje tehetett.

A vitás nemzetiségűek kivizsgálás alá estek.⁴⁸ Az OZNA szabadkai körzeti hivatala például Szaniter Tivadar szabadkai iparos és felesége, Eberhardt Paula táborba hurcolását 1945. október 19-én indítványozta, amit végre is hajtottak.⁴⁹ Vagyonukat elkobozták. Az erről szóló határozatban olyan vádak szerepeltek, miszerint volksdeutscherek voltak, és kollaboráltak a megszállókkal. A táborból felmentésükre vonatkozó kérelmet írtak.⁵⁰ Ebben kifejtették, hogy az evangélikus egyházközösség tagjai voltak, és mint ilyenek, éppen a volksdeutscherek ellen emelték fel szavukat. Szaniter megjegyzi még, hogy a szabadkőműves

---

⁴³ SzTL. F: 168. 3. A lajstrom más források alapján a 8588. számig folytatódott.

⁴⁴ SzTL. F: 168.4.

⁴⁵ SzTL. F: 70.158.362.

⁴⁶ SzTL. F: 168. Szabadka körzet parancsnoksága. A dokumentum elveszett, de a tábori jegyzőkönyvekben erre a jegyzékre hivatkoznak a legtöbbit, mint a táborba hurcolás okára.

⁴⁷ SzTL. F: 70.101.27376. A szikicsi Fecer Lajost és feleségét 1945 decemberében tartóztatták le és hurcolták táborba, vagyonuk elkobzásával.

⁴⁸ SzTL. F: 70.97.24631.

⁴⁹ SzTL. F: 70.88.18334.

⁵⁰ SzTL. F: 70.96.23566. A kérvény 1945. szept. 14-én kelt.

páholy tagja, ami „eleve kizárja a megszálló németekkel való együttműködést”. Az egyházközség igazolását is mellékelte, ami magyar nemzetiségűnek tünteti fel őt, akárcsak a Népkör két alelnökének, dr. Nagy Edének és dr. Sztrellicki Dénesnek igazolását is. A kérvényt 1945. november 5-én elutasították.

A szikicsi tábor lakóinak létszáma 1945. július 18-án 5848.⁵¹ A létszám azonban napról napra változott, mert folyamatosan népes csoportok érkeztek. Július közepén 778 német nemzetiségűt hurcoltak ide. A németek mellett július 22-én még 50 magyar és 27 más nemzetiségű táborlakó volt. A táboron belül mindennaposak voltak a különféle fertőzések, amelyek elsősorban a gyerekek között szedték áldozatukat.

A csehországi táborból augusztus 15-én nagyobb csoport vajdasági németet vonattal hoztak Szikicsre, összesen 964 személyt. Három hónapot töltöttek a vagonokban, miközben Jugoszláviába szállították őket. A hastífusz szedte közülük a legtöbb áldozatot. Szabadkára érkezésükkor nem fogadták, hanem visszaküldték őket Magyarországra. Csak nyolc nap után érkeztek újból Szabadkára, majd Szikicsre. Itt fertőtlenítették őket, közülük 63 személyt pedig a kórházba szállítottak. Érkezésükkel rosszabbodott az egészségügyi helyzet a táborban. Az OZNA jelentése szerint mintegy 400 megbetegedett személy van a táborban, és „*a mai napig nem történtek lépések a helyzet javítására*”. A jelentést követően hozzáfogtak a betegek elszigeteléséhez, valamint 7000 védőoltást igényeltek.⁵²

A polgári közigazgatás, a helyi népbizottság 1945. augusztus 15-én alakult meg, később, mint a környező helységekben. A katonai közigazgatás megszüntetésekor a német többségű helységekben a katonai állomások és őrségek megmaradtak, így Szikics esetében is. A NFB megalakulásakor nélkülözhetetlen szakembereket vagy a korábbi hivatalnokokat, esetenként a német nemzetiségűeket is megtartották.⁵³

A tábor vezetője 1944 végétől 1945 augusztusáig Stevan Gal volt, akit augusztusban rövid időre Đura Cujzek, majd őt Mirko Grulović váltotta fel. Stevan Gal ezután ismét táborvezető lett 1946. január 10-éig, a leváltásáig. Az örök száma 1946. augusztus 23-án 116. A faluban állomásozott a 2. lövészszázad is. A táborban uralkodó állapo-

---

⁵¹ SzTL. F: 70.79.686.

⁵² SzTL. F: 70.80.14025. A prostituáltak kelebiai tábora számára mindössze 40 védőoltást igényeltek.

⁵³ SzTL. F: 70.86.171128. Így végezheték munkájukat Biber József és Mária, Staut Herbert, Taus Maria és Bansaler Wilhelm.

tokról számol be az 1945. szeptember 15-én írt jelentés, amit a helyi NFB juttatott el az illetékeseknek: „*Mióta ez a bizottság vette át a tábor igazgatását, a parancsnokságot leváltotta, és lelkiismeretesebb elvtársakkal helyettesítette.*”⁵⁴ A keret tagja volt 1945. szeptember 7-én mint beszerző, Nikola Kajić⁵⁵ is, aki ellen körözőlevelet adtak ki, mert elhagyta egységét, és ismeretlen helyre távozott.⁵⁶ A táborban megnyilvánuló visszaélések miatt vizsgálatot indított Ivan Vuković szabadkai ügyész is, mivel virágzott a feketepiac, s ebben részt vettek az örök is⁵⁷, akiknek az volt a feladatuk, hogy munkára kísérik a táborlakókat, és meggátolják a szökésüket. 1945. augusztus 6-án a tábor 559. számú lakóját, Wolf Henriket agyonlőtték. Nikolaus Hartmann tábori orvos⁵⁸ már csak a beállt halált állapíthatta meg. A golyó a foglyot a fején találta.⁵⁹ Egyes foglyoknak mégis sikerült megszökniük. 1945. szeptember 9-én a bejegyzett 6242 fogoly közül 40 volt szökésben, ellenük körözést adtak ki.⁶⁰

„*A tábor egészségügyi állapota egyre rosszabb, a sóhiány miatt a táborlakók fele hasmenéstől szenved, aminek következtében a halálozási arány egyre nagyobb. Főleg a gyermekek között pusztít*” – számol be a helyzetről a tábori parancsnokság. „*Eddig havonta 12 táborlakó halt meg, most 16 nap alatt 15 gyermek halt meg. Június 24-étől július 12-éig 49-en, 23 férfi és 26 nő halt meg.*”⁶¹ Július folyamán összesen 59-en halnak meg, köztük 20 gyerek.⁶² Az 1945. július 12-e és 22-e között elhalálozottak listája bizonyítja, hogy az élelmiszerhiány és a betegségek miatt az idősek és a gyerekek elhalálozási aránya igen magas volt. Sorjáznak a nevek: Franz Grol (szül. 1865), Filip Karijus

---

⁵⁴ SzTL. F: 70.84.16186.

⁵⁵ Nikola Kajić 1902-ben született, foglalkozása szabó.

⁵⁶ SzTL. F: 70.110.2000.

⁵⁷ Lantos István 29 éves magyar nemzetiségű rendőr előállított, mivel nála egy teli bőrönd, nevezetesen kabátot, alsóneműt, zsebkendőt találtak, amit német házakból vitt el. A topolyai népbíróságra kísérték.

⁵⁸ Nikolaus Hartmann Szikicsen született 1902. dec. 18-án, vegyes házasságból. Nem tartozott a táborlakók közé, 1945. aug. 1-jétől a helyi népbizottságnál is orvosi tiszteletet tölt be, a kolonistákat is gyógyította. SzTL. F: 70.18720.135. Vagyonát mégis elkobozták, majd kérésére visszaadták. SzTL. F: 70.96.23612.

⁵⁹ SzTL. F: 70.46.537.

⁶⁰ SzTL. F: 70. 85. 16517.

⁶¹ SzTL. F: 70.75.11724. A dokumentum az elhalálozottak névsorát is közli.

⁶² SzTL. F: 70.79.13748.

(1860), Karolina Hegel (1874)... kiskorúak: Erika Jung (1944), Michael Salomeja (1945)...⁶³

„A járvány augusztusban folytatódott, a 15 halottból öt gyermek. A halál oka gastro-enteritis, gyulladós has- és bélfertőzés” – olvasható a tábori parancsnokságnak a szabadkai NFB-nak 1945. augusztus 14-én küldött jelentésében. A táborban egy orvos, három bábaasszony és egy ápolónő állt rendelkezésre.⁶⁴ Német hadifoglyok a szabadkai gimnáziumban kialakított orosz kórházban is dolgoztak, de 1945. november 13-án őket is Szikicsre internálták.⁶⁵

A táborlakók hiányos ellátásába nyújt betekintést a következő jelentés: „*Időnként előfordul, hogy a táborlakók az életben maradáshoz szükséges élelmiszer-mennyiséget sem kapják meg.*”⁶⁶

A hastífuszjárvány kitörése a táborparancsnokság számára a táborlakók munkára irányításának a megszüntetését jelentette.⁶⁷ A munkaképesek a Népjavak Igazgatósága (Uprava narodnih dobara, UND) által irányított birtokon dolgoztak. 1945. augusztus 23-án, amikor a táborban 5990-en voltak, 3054 személy ment munkára. A táborlakók részére pontos napi beosztást vezettek be: ébresztő reggel 5 órakor, reggeli 5–5.30 között, indulás a munkára 6-kor, ami 12.30-ig tartott, majd ebéd és pihenő délután két óráig. Ezután este 7-ig délutáni munka, este 9 órakor lefekvés. A külvilágtól, hírektől elszigetelten éltek. Naponta sorakozó és szemle, a gyengélkedőknek orvosi igazolással kellett rendelkezniük. 1945 végén 6330 volt a táborlakók száma, közülük 1959 gyerek, 2002 időskorú, 319 beteg, 2050 munkaképes.⁶⁸

---

⁶³ SzTL. F: 70.79.13748.

⁶⁴ A táborlakókat a szabadkai járványkórházba is szállították munkára. Ők, közel tízen, itt további veszélyeknek voltak kitéve. 1945. szeptember 1-je és 10-e között hárman meghaltak, öten megbetegedtek. SzTL. F: 70.85.16511.

⁶⁵ SzTL. F: 70.85.16668.

⁶⁶ SzTL. F: 70.79.13748. A fizikai munkát nem végzők számára 2000–2400, a munkások számára 5000, a nehéz munkát végzők számára 6000 kalória volt előírandozva.

⁶⁷ SzTL. F: 70.84.16429.

⁶⁸ Az árvákat a kanizsai árvaházban helyezték el. SzTL. F: 70.26403.142. A dokumentumban az árvaházba elhelyezett gyermekek neve szerepel. 1946 elején az árvaházban 256 gyereket tartottak nyilván Szikicsről, Apatinból, Nagykikindáról. Ugyanez év szeptemberében csak 51-et.

A táborlakók két módon menekülhettek meg: nem voltak német származásúak, vagy aktív szerepet játszottak a NFH-ban.⁶⁹ A szabadkai körzeti NFB 1945 októberében arról tájékoztatta a tartományi NFB-ot, hogy a kérvények elbírálása nyomán 134 személyt elbocsátottak a szikicsi táborból.⁷⁰ A kiskorúság nem jelentett enyhítő körülményt. Kuruc Erzsébet (szül. 1928. március 12-én, 1941-ben csak 13 éves) apja magyar nemzetiségű, 1945 júliusában azért hurcolták a szikicsi táborba, mert a Kulturbund tagja volt, és táncmulatságokra járt német kortársaival. Kuruc Lajos az ügyésznél a kihallgatáson hiába bizonyította, hogy a lánya nem politizált és nem terjesztett fasiszta eszméket, csupán szórakozott. Ez nem volt elegendő érv a lány szabadon bocsátásához.⁷¹ Némettel való házasság is a táborba hurcolást jelentette. A horvát Ana Šimunić, aki a német Stefan Felderrel kötött házasságot, 1944 végén három gyermekével együtt került a táborba.

---

⁶⁹ Az AVNOJ határozatainak 2. t. 1. sz. alapján nem vesztette el állampolgári jogait az a német nemzetiségű személy, aki aktív részese volt a NFH-nak, vagy akik a megszállás alatt megtagadták német nemzetiségüket. A határozat nem vonatkozott a vegyes házasságokra (ha az egyik szülő más nemzetiségű volt. Nem vesztette el állampolgári jogait az a személy sem, aki munkaszolgálatos volt, és ott kötött házasságot német állampolgárral, vagy hadifogollyal). SzTL. F: 70.88.18732. Ezt a katonai körzet parancsnokságának 1945. május 20-i rendelete is kimondja, miszerint minden vegyes házasságú családot szabadon kell bocsátani. Ez időben már a magyar lakosságot nem hurcolták táborokba. Ludwig Scheer (1904) nejével, Veronika Heningerrel (1907), valamint gyermekeikkel, Veronikával (1929) és Herminával (1934) 1945. december 10-én keltezett kérvényükben feltüntetik, hogy 1941-től az Utjesinovics családot segítették, amikor a topolyai táborban voltak, majd később a házukba fogadták őket 1944-ig. Az OZNA-nak címzett kérelmüket 1946. február 8-án elutasították. Voltak olyan szikicsi németek, akik részt vettek a NFH-ban, és így megmenekültek a vagyonvesztéstől is. Ilyen volt Beron Paul szikicsi szabó, aki 1944 szeptemberétől „a partizánoknál szabóként dolgozott Csáktornyán”, de a milíciában is szolgált. Karbiner András kérvényében, melyet családja érdekében adott be, kijelenti, hogy nem német származású fényképet mellékel az anyja sírkövérről, amiről francia származása derül ki. Kérvényét elutasították.

⁷⁰ SzTL. F: 70.91.20922. Az elbocsátott személyek: Bertran Lorenc, Keller Oszkár, Ana Šimunić, Kalac Mária, Huber Kata, Fürstner Gergely, Grajfling Mihály, Ficsúr Mária, Pilc Josip, Albrecht Sebestyén, Tomašić Josip neje, Uszleber Adam és Baka István neje.

⁷¹ SzTL. F: 70.90.19699.

Megromlott egészséggel 1945 szeptemberében szabadon engedték, de a legkisebb gyereke a táborban meghalt.⁷² 1945. szeptember 5-én a tábor létszáma 5915, közülük 3784 férfi és 2232 nő. A 15 év alattiak száma 1615.⁷³

A vagyonek Kobzással, államosítással és lefoglalással a tulajdonviszonyokban véghezvitt változás a németeket sem kerülte el. Ingó és ingatlan vagyonukat csak a partizánokkal való korábbi együttműködés esetén tarthatták meg. Az elkobzásról szóló határozatok többségében a Kulturbundban való részvételt tüntették fel indokként. Az eljárás során valójában nem is igyekeztek ezt az állítást alátámasztani, elegendő bizonyíték volt a német név.⁷⁴

A táborlakók nehezebb munkára irányításának lehetetlenségét bizonyítja a következő eset: 1945. szeptember 11-én a helyi kendergyár egészséges munkásokat kért az áztatott kender kiemelésére. A tábor parancsnoka személyesen járta be a tábort ilyen személyek felkutatására, de egyet sem talált.⁷⁵ Ez a táborban levők rossz fizikai állapotáról nyújt bizonyosságot. Munkaerőt magánszemélyek is igényelhettek (nőket házi és könnyebb mezőgazdasági munkák végzésére). A munkára „kiadott” személyeknek tilos volt kapcsolatot teremteniük más személyekkel.⁷⁶ A hastífuszjárvány idején megszigorították az óvintézkedéseket a betegség megfékezésére. Húsznapos kijárási tilalmat rendeltek el.

1945 szeptemberétől a tábor őrzését a rendőrségre bízták. Ebben az időben a táborlakók többségét a Zombor melletti Körtés helységbe szállították⁷⁷, míg azok, akik maradtak, a népjóléti bizottság szikcisi birtokán dolgoztak.⁷⁸ A szőlő és a napraforgó betakarításán dolgoztak. Utána a körtési központi táborba vitték őket. 1945 novemberében a Szabadkán dolgozó nagyobb csoport is a zombori táborba került.⁷⁹

---

⁷² SzTL. F: 70.83.15473.

⁷³ SzTL. F: 70.85.16233.

⁷⁴ A konfiszkalásról szóló végzésen lehetőségként volt feltüntetve a nemzetiiség vagy a Kulturbund-tagság. „A konfiszkalásról szóló törvény és annak végrehajtása” 1945. június 12-én a DFJ Hivatalos Lapjában jelent meg.

⁷⁵ SzTL. F: 70.85.16718.

⁷⁶ SzTL. F: 70.84.16179.

⁷⁷ A Zombor környéki településeken 16 240 munkaképtelen személyt helyeztek el. Popov, J. 1986. 267.

⁷⁸ SzTL. F: 70.91.20403.

⁷⁹ SzTL. F: 70.95.23071. A teljes listával.

A vajdasági központi NFB táborokért felelős főnöke, Stevan Varga, 1945. október 3-án a tábor feloszlását rendelte el. A hátramaradtak elszállásolását, mint írta: „...olyan épületekben helyezik el, amelyeket nem a kolonisták számára jelöltek ki, és ezeket elkerítik drótkerítéssel. A táborban a legnagyobb rendnek és fegyelemnek kell lennie”.⁸⁰ A tábor kiürítése október 3-án kezdődött, és a következő hónapban is tartott, hogy a kolonisták számára helyet biztosítsanak.⁸¹ Részükre a szikicsi németek házait irányozták elő. A döntéssel a táborlakók száma 7000-ról 1500-ra csappant. A munkaképesség alapján végzett válogatás után a munkaképesnek nyilvánított személyek, 1559-en (köztük nyolc külföldi állampolgár), Szikicsen maradtak a mezőgazdasági munkák végzésére, míg a többieket Vajdaság különböző helységeibe telepítették.⁸²

A tábor költöztetése közben összetűzésbe kerültek a tábor őrei a helyi, akkor szerveződő milícia tagjaival. A 2. lövészsorozat katonái az elhagyott házakat fosztogatták, vitték az elmozdítható értékeket. A század vezetője erre a célra még fiákert is kerített, amire a holmit pakolta. A helyi milícia parancsnoka, Nikola Crnogorac többször figyelmeztette, hogy a nép, illetve a NFB vagyonát fosztogatják, és banditák módjára viselkednek.⁸³ Stevan Gal, a tábor parancsnoka rátámadt a milícia tagjaira, „...az anyjukat szidva bezárással fenyegette őket”.⁸⁴ A rendőrség november 26-án házkutatást tartott Stevan Galnál és Nikola Kajicnál, a tábor főbeszerzőjénél, hogy bizonyítékot találjon az üzérkedésben és a feketezésben való részvételükről.⁸⁵ A milícia parancsnoka a községi NFB-ot folyamatosan tájékoztatta az eseményekről. „Ez bizonyíték volt egy parancsnok féktelenségének, aki az államvagyonot herdálta a svábok kiköltözésekor, noha éppen ennek a vagyonnak az őrzésével bízták meg, alárendeltjei pedig fosztogattak. Beosztottjainak bevallása szerint maga a parancsnok is részt vett a fosztogatásban.”⁸⁶

---

⁸⁰ SzTL. F: 70.89.19453.

⁸¹ SzTL. F: 70.97.21813.

⁸² SzTL. F: 70.97.24524.

⁸³ SzTL. F: 70.98.25577. Nikola Crnogorac, a helyi milícia megszervezésére érkezett Szikicsre, amely Feketics és Kishegyes területén is működött volna.

⁸⁴ SzTL. F: 70.101.27664.

⁸⁵ SzTL. F: 70.101.27664. A milícia kellemetlenkedéseit a megnevezettek feleségeinek is el kellett viselniük. Egy alkalommal Szabadkáról jövet a vonaton kutatták át őket azzal a gyanúval, hogy üzérkedtek.

⁸⁶ SzTL. F: 70.70.101.27664.

1945 novemberében és decemberében a táborlakók száma 1530–1560, 1945. november 21-én pedig 1532, közülük 99 gyerek, 107 időskorú, kórházban vagy a gyengélkedőben 149, a munkára képes személy 1177.⁸⁷

A táborlakók zömének elköltöztetése és a tábor újjászervezése után a tábor a település északi részén volt *Szikicsi civil tábor* elnevezéssel. Az egészségügyi ellátás fokozatosan javult, noha előfordult még a vérhas és a tífusz. A tetvesség megoldatlan problémát jelentett, a szappan nagy érték volt. A hiányos ruházat miatt a meghűltek száma növekedett.⁸⁸ A táborlakók napi fejadagja 300 g kenyér, 10 g zsír és 10 g rántás, a munkásoknak ennek a kétszerese járt.⁸⁹

1946 elején a flekktífusz újabb hulláma mutatkozott a táborlakók között. A tartományi vezetőség, a járvány elterjedésétől tartva, a táborokba 62 orvost rendelt. Szikicsen a korábbi orvos, Nikolaus Hartmann maradt.⁹⁰ A táboron kívüli kórházban dolgozott.

A fosztogatás a faluban nem szűnt, csak most a népvagyont a kolonisták húzták szét. December folyamán a méhest támadták meg, és tetemes anyagi kárt okoztak, 1945 utolsó napján pedig a falu egyik raktárába, a 364-es számmal jelölt házba törtek be. Ezen a házban kívül még 43 házat vettek igénybe az összegyűjtött holmi tárolására. Az „érdeklődők” nemcsak szikicsiek voltak, a njegoševói és mileševói kolonisták éjszaka érkeztek fosztogatni, hogy elkerüljék a helyi milíciát és az őrséget.⁹¹

1946 áprilisában a táborlakók részére fürdőt létesítettek zuhanyozóval. Csökkent a fertőző megbetegedések száma is. „*A jó időnek köszönhetően a táborlakók könnyebben tisztálkodhatnak és szabadulhatnak meg a tetvektől.*”⁹² Az ellátás is javult 1946 folyamán. A gyerekek napi fejadagját lekvárral vagy cukorral egészítették ki. A helyzet javulása más tekintetben is nyomon követhető: „*A szobák nem túlszűfoltak, a házak a legnagyobb rendben vannak, a konyhák tiszták, az*

---

⁸⁷ SzTL. F: 70.98.25553.

⁸⁸ Az 1945. november 29-én tett jelentés egy vérhas és három tífuszos esetről számolt be. SzTL. F: 70.100.26670. Kenyér gyanánt 10% lisztből és 90% korpából készült, rosszul sült cipót adtak, aminek csak a héja volt fogyasztható. SzTL. F: 70.112.3432.

⁸⁹ SzTL. F: 70.103.28506.

⁹⁰ SzTL. F: 70.120.8990.

⁹¹ SzTL. F: 70.99.26153.

⁹² SzTL. F: 70.125.11626.

*élelem megfelelő, mindennap kapják és elégséges.*⁹³ „Az étel leginkább gersli és puliszka, kukoricalisztból készült kenyér.”⁹⁴ A betegek számára már tejet és főzelékféléket is biztosítottak.

A szikicsi civil tábort 1946 szeptemberében felszámolták, a táborlakókat Szabadkára, a Csantavéri utcába költöztették. „Mivel a tábort átköltöztettük a város területére, ellenőrzését is meg kell szervezni.” – írta a helyi bizottság a városinak. Ezzel a szikicsi kolonizáció a befejező szakaszába ért.

Szabadka község NFB-a 1945. augusztus 25-i döntése értelmében Szikics területére minden beköltözést megtiltottak; „...amennyiben már vannak telepések, akár kolonisták akár mások, azokat azonnal el kell távolítani”.⁹⁵ A döntés meghozatalakor Szikicsen 200–300 likai, korduni és boszniai „vad kolonista” család élt. Panaszuk szerint: „a nép zúgolódik, mert a tábor az egész falu területét elfoglalja, valamint, a hatalom könnyebben szétzavarja a saját népét mint a tábort”. Csak a helyi népbizottság által kiosztott javakat vihették magukkal.⁹⁶ Ennek ellenére, amint a helyi népbizottság jelentéséből kitűnik, „a fosztogatás nagy, a tábor házainak tönkretétele jelentős. Az ablakokat beverik, az ajtókat és padlásokat felfeszítik, rejtett holmik után kutatnak és találnak, ily módon szétverik a házakat, majd a villanyégőket tépik le, a takaréktűzhelyek ajtaját szakítják le és tovább sorolhatnánk”. A kolonizálási terv első szakaszában 100 családot – közel 600 személyt – terveztek áttelepíteni Crna Gorából.⁹⁷ 1946 tavaszán 1000 család érkezett, de jöttek és mentek más irányba szervezetlenül is.⁹⁸

Az agrárreform és a kolonizáció során nem kis gondot jelentett az őslakosság földigényének kielégítése, ami a feketicsi népfront panaszából is kiderül, amit 1945. október 5-én juttatott el illetékes helyre. A kolonizáció ellen emeltek szót, valamint azért, hogy 221 feketicsi család ház nélkül maradt, „...és az igazgatóságon belüli sovinizmusról ne is beszéljünk” – írták. A topolyai körzet területén, ahol a háború előtt 8000 német nemzetiségű polgár élt, a háború végeztével 59 maradt szabadlábbon.⁹⁹ Az idősek, nők és gyerekek, akik nem menekültek

---

⁹³ SzTL. F: 70.133.17286. Az 1946. május 16-án tett jelentésből.

⁹⁴ SzTL. F: 70.96.23924.

⁹⁵ SzTL. F: 70.81.14812.

⁹⁶ SzTL. F: 70.136.20563.

⁹⁷ SzTL. F: 70.135.19201.

⁹⁸ SzTL. F: 70.122.9634. Szikicsből 400 családot Bajmokra, ugyanennyit Feketicseire irányítottak.

⁹⁹ SzTL. F: 70.100.27011.

el idejében, a táborokban sínylődtek. Sokan azok közül, akik nem értettek egyet a háború során folytatott propagandával, és elutasították a Kulturbundba való belépést, az új hatalom előtt ugyanolyan elbírálásban részesültek, mint a Kulturbund tagjai, ez utóbbiak, „*a Kulturbundtagok nem kis öröme*”.¹⁰⁰ A táborba zárt Gise Dániel unokaöccse kérvényében a következőket írta a táborparancsnoknak: „*A topolyai gimnázium tanára vagyok, és mint ilyen, a hároméves fasiszta nevelés hatását szüntetem meg és a demokrácia és szocializmus szellemében nevelem a gyerekeket. Ellentmondásos, hogy az a személy, akinek antifasiszta szellemiségemet köszönhetem, csak német származása miatt szenved a táborban. Közismert tény, hogy nagybátyám annyira gyűlölte a kulturbundosokat, hogy megtiltotta azok belépését a portájára, a gyűléseiken a fasiszmus ellen agitált, támogatta a fasiszmus üldözöttét, magát mindvégig magyarnak vallotta, ami miatt a németek részéről üldözésnek és megtorlásnak volt kitéve.*” Szemrehányást tett a hatalmi szerveknek, majd így folytatta: „*E kérdés rasszista alapon történő megoldása nincs harcunk szellemében.*”¹⁰¹

A táborokat 1948-ban számolták fel. A németek közül 24 491 jugoszláv állampolgárságot kapott, a többiek kitelepülési kérelmet nyújtottak be.¹⁰² Az 1951-es népszámlálás adatai szerint Vajdaságban 26 294 német nemzetiségű személy volt.¹⁰³ A németek kiköltözése ezt követően is folytatódott. A kilátástalanság és egyenlőtlenség miatt a németek 80%-a Jugoszlávia elhagyására szánta el magát.¹⁰⁴

A szikicsi németek sorsa az anyaországhoz kötődés és a történelmi folyamatokkal való azonosulás példája. A terveket a bácskai rónától, ahol öt generáción keresztül éltek, távol hozták. A hivatalos politika elfogadása, vagy nemzetiségük azonosítása a fasiszmissal meghatározta további sorsukat. Törvényen kívül helyezésük azonos bánásmód volt a zsidóknak, cigányoknak és szlávoknak a Német Birodalomban meghozott törvényen kívüli helyzetével. Ez esetben a táborok nem a táborlakók fizikai megsemmisítésének eszközei voltak, hanem a kitelepítés állomásai. A XVIII. században betelepült németek utódai a termékeny bácskai síkságot kényszerből elhagyva, a kolonistáknak

---

¹⁰⁰ SzTL. F: 70.84.16365.

¹⁰¹ SzTL. F: 70.84.16365. Az üdvözlletben a „Fašizam je slomljen -- sloboda je tu” (A fasiszmusnak vége -- a szabadság itt van) áll.

¹⁰² Popov, 267.

¹⁰³ Popov, 267.

¹⁰⁴ Popov, 268.

nyújtottak lehetőséget a letelepedésre. A szikicsi németek ezzel példájává váltak a háború utáni nemzetiségi arányok megváltoztatásának, egy etnikai csoport eltűnésének.

A táborlakók száma

Időszak	Táborlakók száma
1945. 4. 9.	5915
1945. 7. 9.	5072
1945. 8. 18.	6531
1945. 8. 23.	5990
1945. 9. 5.	5915
1945. 9. 22.	6330
1945. 11. 27.	1545
1945. 12. 3.	1560
1945. 12. 22.	1545

Az 1945. évben elhunyt táborlakók száma*

Időszak	Elhunytak száma	Signature – jegyzetek
1. 29.–2. 29.	27	SzTL. F: 168.3.
6. 24.–7. 12.	49	SzTL. F: 70.11724
7. 12.–7. 22.	21 **	SzTL. F: 70.13686
7. 1.–7. 30.	59	SzTL. F: 70.13748
8. 1.–8. 14.	15	SzTL. F: 70.13748
8. 21.	3	SzTL. F: 70.14560
8. 28.–9. 12.	29	SzTL. F: 70.16806
9. 1.–9. 10.	3	SzTL. F: 70.16511
9. 21.	1	SzTL. F: 70.1802
9. 24.	2	SzTL. F: 70.18265
10. 10.–10. 20.	3	SzTL. F: 70.21375
11. 23.	1	SzTL. F: 70.26133

12. 6.	1	SzTL. F: 70.28154
12. 22.	1	SzTL. F: 70.29838
	***Összesen 156 személy csak 112 nap alatt 1945-ben.	

- * A táblázatot a rendelkezésünkre álló adatok alapján állítottuk össze. Nem leltünk olyan levéltári anyagokra, amelyekben az 1945-ben elhunytak mindegyikét feltüntették.
- ** Az adat csak a feltüntetett időszakra, míg a következő a teljes hónapra vonatkozik.
- *** Az ebben az időszakban jegyzett haláleseteket nyomon követve, arra a következtetésre juthatunk, hogy az egész évet tekintve az elhunytak száma elérhette volna a 450–500 főt. A táborlakók összességét tekintve, akik száma november végén 5000–6000 között váltakozott, ez 10%-os elhalálzási arányt jelenthetett.

PAPP Árpád fordítása